

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2000

Styrelse från årsmötet 1999

Ordförande:

Landshövding Ann-Cathrine Haglund,
Uppsala (till årsmötet 2000)

Vice ordförande:

Professor Carl Göran Andrae, Uppsala
(till årsmötet 2000)

Ständig sekreterare:

Landsantikvarie Stig Rydh

Skattmästare:

Bankdirektör Rune Skogum, Sollentuna
(till årsmötet 2001)

Ledamöter:

Fru Anna-Märta Schmekel, Vänge
(till årsmötet 2002)

Fru Barbro Andersson, Torstuna
(till årsmötet 2001)

Fru Ma Sundquist, Husby-Långhundra
(till årsmötet 2002)

Herr Ola Sandström, Söderfors
(till årsmötet 2002)

Herr Bengt Niklasson, Enköping
(till årsmötet 2000)

Lantbrukare Åke Söderman, Roslags-
Länna (till årsmötet 2000)

Pol. mag. Mirja Korpela, Valö-Forsmark
(till årsmötet 2000)

Kyrkoherde Erland Söderström, Vendel
(till årsmötet 2001)

Herr Mats Törnqvist, Gräsö
(till årsmötet 2001)

Arbetsutskott:

Ordföranden, vice ordföranden,
sekreteraren och skattmästaren.

Revisorer:

Sven Lundkvist, Uppsala

Lennart Jansson,

Öhrlings PriceWaterHouseCoopers

Revisorssuppleanter:

Carl-Birger Sveidqvist, Uppsala

Anders Norrström,

Öhrlings PriceWaterHouseCoopers

Valberedning:

Eva Granstedt, Enköping
(sammankallande)

Gunnar Olsson, Danmark

Inga Bengtsson, Enköping

*Representant i Sveriges hembygdsförbunds
förtroenderåd:*

Mirja Korpela (till 2001)

*Ombud till Sveriges hembygdsförbunds
årsstämma 2000:*

Astrid Danielsson, Uppsala

Olle Thorsmark, Fjärdhundra

Per Thunström, Knivsta

Birger Wallén, Vendel

Stig Hedlund, Valö-Forsmark

Ersättare:

Bengt Niklasson, Enköping

Dagny Almlöf, Rasbo

Gun Wallström, Björklinge

Arne Ersson, Järlåsa

Mary Ann Olarsbo, Lövestabruk

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund var den 31/12 2000 63. Föreningarnas exakta medlemssiffra har ännu ej redovisats. År 1999 var föreningarnas antal 62 och medlemsantalet 12 270.

Enskilda medlemmar utgjorde den 31/12 2000

Betalande	1 255	(1999:	1311)
Ständiga	69	(1999:	72)
Hedersledamöter	6	(1999:	7)
Medaljörer	37	(1999:	40)
Summa	1 367	(1999:	1430)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattnästaren Rune Skogum i samverkan med E Öhmans junior Fondkommission AB i Stockholm. Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med förbundet svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till förbundet och Sveriges hembygdsförbund, värvning av nya medlemmar, meddelandeservice, årsboksredaktion, service till anslutna föreningar samt för den löpande ekonomiadministrationen med redovisning, betalservice, årsbokslut, budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter. Den ekonomiska förvaltningen för 2000 framgår av balans- och resultaträkningen för 1999 och 2000.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för sju stiftelser. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, Ola Ehns minnesfond, Elisabeth Wensters minne, samtliga samförvaltade samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond. Enligt stiftelselagens bestämmelse skall

under en 5-årsperiod 80% av avkastningen utdelas i enlighet med de stadgar som gäller för varje enskild stiftelse.

Hilmer Åbergs fond, Elisabeth Wensters minne och Constance Anderssons donationsfond har Upplandsmuseet som destinatär. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till verksamhet i museet. Medel från Constance Anderssons donationsfond har under året kunnat användas för inköp av nödvändig teknisk utrustning för deltagande i projektet Kulturarvs-IT, i vilket funktionshindrade arbetar med digitalisering och tillgängliggörande främst av museets omfattande fotosamlingar.

Från de övriga stiftelserna, vars avkastning skall användas bl.a. till forskning om uppländsk kultur och insatser inom hembygdsvården har under året utdelats medel från Upplandskretsen för hembygdsvård fond för främjande av gammal odlingskultur och Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond. Utdelningen redovisas under rubriken Vinterting.

Vinterting den 6 februari 2000

Förbundets vinterting för hembygdsföreningarna i Uppland hölls söndagen den 6 februari 2000 i Hantverksföreningens festvåningar i Uppsala under ledning av förbundets ordförande, landshövding Ann-Cathrine Haglund.

Mötet fick en något annorlunda utformning än vad som brukar vara vanligt. Som redovisats i föregående verksamhetsberättelse har en av styrelsen sammansatt arbetsgrupp bestående av Carl Göran Andræ, sammankallande, Ma Sundqvist och Erland Söderström utrett förbundets arbetsformer. Carl Göran Andræ berättade nu om utredningsarbetet och ställde med utgångspunkt från ett material som skickats ut till medlemsföreningarna frågor till mötesdeltagarna. De ca 60 deltagarna samlades här efter i arbetsgrupper och lämnade slutredovisning för vidare bearbetning av arbetsgruppen. Många deltagare uttryckte sin uppskattning över att ha fått tillfälle till mera ingående diskussioner om förbundets arbete.

Utdelning ur Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond och Disa Gilles pris

Vid mötet utdelades ett stort antal bidrag ur olika fonder. Ulfsbygdens bygdegårdsförening erhöll 10 000 kronor för reparation av köket i bygdegården, f.d. Knista skola i Almunge. Folkets byggnadsförening u.p.a. Marma (Marma Folkets Hus) fick 10 000 kronor till inköp av ljudanläggning för filmvisningar. Folkets Hus i Marma är en av de få kvarvarande biograferna i norduppland som visar filmer för barn och ungdom. Almunge hembygdsförening fick 30 000 kronor

som bidrag till omläggning av ett vasstak på en timrad lada från 1800-talet vid hembygdsgården.

En summa av 5 500 kronor utdelades till Föreningen Lillkyrka Forntid för upp- rustning och underhåll av den kulturhis- toriska strövstig föreningen anlagt.

Rasbokils hembygds- och fornminnes- förening erhöll 15 000 kronor för utgiv- ning av boken Rasbokils sockens folk- minnen. Simtuna hembygdsförening fick 5 000 kronor till reparation av inventarier i Karleby gamla tingshus som föreningen övertagit ansvaret för.

Slutligen erhöll Valö-Forsmarks hem- bygdsförening 10 000 kronor för inköp av kopiator som skall användas för ut- givning av skriften Bygden och för pro- duktion av informationsmaterial.

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris på 6 000 kronor tilldelas- des den nybildade Enköpings stads hem- bygdsförening för föreningens ambitiö- sa, framåtsyftande och idérika arbete.

Upplandskretsen för hembygds- vård fond

För första gången utdelades medel ur Upplandskretsen för hembygdsvård fond för främjande av gammal odlings- kultur. Belöningen på 12 000 kronor gick till Vänge hembygdsförening för arbetet med att söka återställa Ekeby sjö i Vänge.

Vårstämma och vårutflykt

Söndagen den 28 maj gjorde Upplands fornminnesförening och hembygdsför- bund sin sedvanliga vårutflykt med vår- stämma. 90 personer deltog.

Den första anhalten på resan var Knivsta järnvägsstation som visades av 1:e antikvarie Karin Mannberg Wretin. Stationshuset i Knivsta härrör från stam- banans tillkomst på 1860-talet och är fortfarande mycket välbevarat. Efter vår- stämman i Knivsta servicehus besöktes Knivsta hembygds Gilles hembygdsgård Kvarngården, där ordföranden Harriet Karlsson och den tidigare ordföranden Per Thunström var värdar och berättade om gården och föreningens verksamhet. En utmärkt lunch intogs på Särsta värds- hus i Knivsta. Efter lunchen gick färden vidare till Vallentunabygden i den del av Uppland som tillhör Stockholms län. Markims kyrka, centralt belägen i en od- lingsbygd med ursprung i den äldre järn- åldern visades av fil. dr. Sigurd Rahm- quist, Vallentunabo och 1:e antikvarie vid Riksantikvarieämbetet och landsan- tikvarie Stig Rydh. Kyrkan är en ro- mansk gråstenskyrka från slutet av 1100- talet. I kyrkan finns bl.a. ett triumfkruci- fix från 1200-talets senare del och en välbevarad 1700-talsinredning med bl.a. en altarpredikstol från 1750-tal av bild- huggaren Magnus Granlund.

Vid Granby i Orkesta socken finns Upplands största runristning, som berät-

tar om gårdens ägare och släktföljd på 1000-talet. Ristningen är utförd på en stor berghäll som ligger på gårdstunet till den vikingatida gården. Granbys vikingatida och tidigmedeltida gårdsbebyggelse har varit föremål för mindre arkeologiska undersökningar, vid vilka man bl.a. funnit en över 30 meter lång och 8 meter bred hallbyggnad i ett majestätiskt läge med utsikt över bygden. Byn omges av gravfält från både äldre och yngre järnålder. Komplexet visades av Stig Rydh och Sigurd Rahmquist. Vid Lindholmens gård, där en senmedeltida husruin utpekats som Gustav Vasas födelseplats har Sigurd Rahmquist funnit en äldre sätesgård från 1300-talet som är en föregångare till den senmedeltida gården. Sigurd Rahmquist visade gårdskomplexet och berättade gårdarnas historia och utveckling. Han visade också att alla kända historiska fakta pekade på att Gustav Vasa inte var född på Lindholmen utan troligare på Rydboholm i Östra Ryds socken. Det sista målet för utflykten var Arkels Tingstad vid Bällsta i Vallentuna. Stig Rydh visade den vikingatida tingsplatsen, där två runstenar och en fyrsidig stensättning, som tjänat som underlag för tingsstockar, visar hur tinget var inrättat för snart 1000 år sedan.

Vid vårstämman som hölls i Knivsta servicehus med landshövding Ann-Cathrine Haglund som ordförande för rättades stadgeenliga val av ombud för de enskilda medlemmarna till förbundets årsstämma i oktober.

Parentation hölls över de avlidna medaljörerna Ragnar Jansson, Waldemar Ludvigson och Erhard Wikfeldt.

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds förtjänstmedalj utdelades till Börje Sandén, Upplands-Bro.

Höstutflykt

Höstutflykten hölls söndagen den 1 oktober under ledning av Håkan Liby. Utfärden lockade ca 50 deltagare. Resan gick först till Ullfors bruk i Tierps socken, där den nybildade föreningen Ullforsgruppen med ordföranden Sven Anders Johansson tog emot och visade bruksmiljön. Härefter besöktes Nora hembygds gård i den del av Uppland som tillhör Västmanlands län samt Olof Kransmuseet med bilder av den kände svenskamerikanske målaren Olof Krans från Tärnsjö och Bishop Hill, USA. Nora kyrka, ursprungligen en liten medeltidskyrka, nu präglad av ombyggnader på 17- och 1800-talen visades av kyrkoherde Lars Erik Sundin. På återfärden till Uppsala besöktes Tegelbruksmuseet i Heby, som skildrar tegelindustrins stora betydelse i bygden från senare delen av 1800-talet. Som en uppskattad avslutning bjöd Hebybon Anders Wall utflyktsdeltagarna på kaffe och smörgås på Café Lustgården.

Utredning om Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds arbetsformer

Som redovisats i föregående verksamhetsberättelse och ovan under rubriken Vinterting har arbetsgrupperna för utredning om förbundets verksamhetsformer och stadgar fortsatt sitt arbete under året med uppdrag att lägga fram förslag till årsmötet. Gruppen redovisade sina tankar vid vintertinget och samlade in synpunkter från ombuden för de ca 20 föreningar som deltog i mötet. Inför årsmötet redovisade gruppen förslag till stadgeändringar, som bl.a. innefattar en omläggning av verksamhetsåret med årsmöte under tiden den 15 mars till 15 april. Inför årsmötet redovisades också i en särskild rapport gruppens tankar och rekommendationer angående styrelsesammansättning, en tillsättning av tjänst som hembygdskonsulent, anordnade av kurser och utbildningar. Rapporten har också presenterats i förbundets Meddelanden.

Årsmötet 2000

Årsmötet hölls söndagen den 22 oktober i Brunnsraviljongen vid Eklundshof i Uppsala. I mötet deltog ca 110 ombud för hembygdsföreningar och enskilda ledamöter. Mötet leddes av förbundets ordförande, landshövding Ann-Cathrine Haglund. Stadgeenliga val hölls. Den nya styrelsen fick följande sammansättning:

Ordförande:

Ann-Cathrine Haglund (till årsmötet 2003)

Vice ordförande:

Carl Göran Andræ, Uppsala
(till årsmötet 2003)

Ständig sekreterare:

Stig Rydh

Skattmästare

Rune Skogum (till årsmötet 2001)

Ledamöter

Anna-Märta Schmekel, Vänge
(till årsmötet 2002)

Barbro Andersson, Torstuna
(till årsmötet 2001)

Ma Sundqvist, Husby-Långhundra
(till årsmötet 2002)

Ola Sandström, Söderfors
(till årsmötet 2002)

Mats Törnqvist, Gräsö
(till årsmötet 2001)

Britt Marie Strand, Älvkarleby
(till årsmötet 2002, fyllnadsval efter Erland Söderström).

Stig Hedlund, Valö-Forsmark
(till årsmötet 2003)

Ingvar Eriksson, Rasbo-Kil
(till årsmötet 2003)

Anna-Lena Eriksson, Enköping
(till årsmötet 2003)

Till revisorer på ett år valdes Sven Lundkvist (omval) och Lennart Jansson (omval).

Till suppleanter för dessa valdes Carl Birger Sveidqvist (omval) och Anders Norrström (omval). Representant i Sveriges hembygdsförbunds förtroenderåd på ett år blev Carl Göran Andræ. Till valberedning utsågs Gunnar Olsson (omval), sammankallande, Inga Bengtsson (omval) och Marianne Jonstam (nyval).

Till ombud vid Sveriges hembygdsförbunds årsstämma 2001 valdes Anna-Lena Eriksson, Stig Hedlund, Ingvar Eriksson, Gun Wallström och Olle Thorsmark.

Som ersättare för dessa valdes Dagny Almlöf, Arne Ersson, Mary Ann Olarsbo, Birger Wallén och Sture Alm.

Verksamhetsberättelsen för 1999 lades med godkännande till handlingarna och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret. Utgifts- och inkomststat för år 2001 med en omslutning på 1 015 000 kronor fastställdes, vilket innebär oförändrade årsavgifter, dvs. 150 kronor per ombud för förening och 200 kronor för enskild medlem.

Stadgeändring

Carl Göran Andræ redovisade det förslag till ändrade arbetsformer samt stadgeändringar som utarbetats av arbetsgruppen, Carl Göran Andræ, Ma Sundqvist och Erland Söderström. Årsmötet beslutade bifalla förslaget till stadgeändringar (bilaga). För att de nya stadgarna skall gälla krävs beslut vid extra föreningsmöte utlyst till den 4 december 2000. Arbets-

gruppens rapport skall i övrigt ge grund för styrelsens arbete under det kommande verksamhetsåret.

Motioner till årsmötet

Tre motioner hade tillställts årsmötet. Carl Göran Andræ föredrog den första motionen undertecknad av Lövsta bygderåd, Söderfors hembygdsförening, Valö-Forsmarks hembygdsförening och Älvkarleby hembygdsförening. I motionen riktas kritik mot förbundets arbetsformer och mot det förslag styrelsens arbetsgrupp utarbetat. Årsmötet beslutade hänskjuta motionen till den nya styrelsen med uppdraget att fortsätta reformeringsarbetet. Den andra motionen undertecknad av Valö-Forsmarks hembygdsförening gällde Finansdepartementets förslag att i i folkbokföringen slopa församlingsbegreppet, mot vilket förbundet bör reagera. Årsmötet beslutade att instämma i Sveriges hembygdsförbunds yttrande och att delge länets riksdagsmän sin uppfattning.

En tredje motion, undertecknad av Stig Hedlund, innehöll förslaget att förbundet vid Sveriges hembygdsförbunds riksstämma bör representeras av minst en styrelseledamot. Årsmötet konstaterade att valberedningen beaktat denna synpunkt samt att valberedningens arbete inte bör detaljstyras.

Årsmötet avslutades med att ordföranden tackade de avgående styrelsele-

damöterna Åke Söderman, Bengt Niklasson, Mirja Korpela och Erland Söderström för deras engagerade arbete.

Efter årsmötet serverades kaffe och smörgås. Härfter berättade arkeolog Per Frölund, Upplandsmuseet, om de arkeologiska undersökningar som måste genomföras med anledning av den nya sträckningen av väg E4.

Extra föreningsmöte den 4 december 2000

Med anledning av årsmötets beslut att ändra förbundets stadgar hölls måndagen den 4 december 2000 på Hantverksföreningen i Uppsala extra föreningsmöte för att slutgiltigt pröva ändringsförslaget. I mötet som leddes av förbundets ordförande, landshövding Ann-Cathrine Haglund deltog 35 representanter för föreningarna och de enskilda medlemmarna. De nya stadgarna godkändes helt i enlighet med årsmötets beslut.

Publikationer

Under året har årsboken Uppland med Iréne Flygare som redaktör utgivits.

Fyra nummer av Meddelanden har utgivits med Håkan Liby som redaktör

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Upplandsmuseet anställer personal, och svarar för öppethållande, visningar, byggnadsvård och områdesskötsel. Kvekgården hölls öppen för allmänheten 1 juni–27 augusti med reguljära visningar, fredag–söndag, kl. 12–17. De reguljära visningarna har under året varit färre än föregående år, vilket avspeglar sig i besöksiffrorna. Kvekgården hade 1 164 besökare, varav de flesta deltog i någon form av visning. Vid sidan av de reguljära visningarna deltog 244 skolelever i elva klasser i museielektioner och dessutom visades tio vuxengrupper omfattande 225 personer.

Den under förra säsongen introducerade barnvisningen på temat *Spår efter bondens barn* har i år utökats med flera visningstillfällen. De mycket uppskattade visningarna vänder sig till barn i fem till tioårs-åldern, men är lika uppskattade av de vuxna besökarna. I visningen ingår flera aktiva inslag där barnen själva får prova på och leva sig in i hur det var att vara barn på Kvekgården för 160 år sedan.

Skolverksamheten har varit upplagd som tidigare år och i början av höstterminen genomfördes det sedan flera år etablerade skolprojektet i samarbete med Lagunda hembygdsförening och

Lagundaskolan i Örsundsbro. Samtliga elever i åk 4 har deltagit i halvdagsprogram omfattande en museilektion och prova-på-aktiviteter på temat manliga och kvinnliga sysslor på en bondgård under självhushållningens tid. Skolprojektet genomfördes med bidrag ur Bertil Lidbergs minnesfond.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseets administrativa avdelning svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli-funktion. Huvudansvarig för kontakterna med hembygdsföreningarna är bitr. landsantikvarien Håkan Liby. Museet har hållit kontakt med föreningarna genom personliga kontakter, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande. Det innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt utställningar.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (föreningskansli) redaktionellt arbete, förlagsverksamhet och försäljning, museal service till förbundet samt verksamheten vid Kvekgården.

I Upplandsmuseets styrelse har förbundet en ordinarie ledamot, Åke

Söderman och en suppleant, Carl Göran Andræ.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i såväl museistyrelsen som i förbundets styrelse.

Värderingsprinciper

Fordringar upptas till det belopp som efter en individuell bedömning beräknas bli betalt. Lager har värderats enligt lägsta värdets princip, vilket innebär till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde på balansdagen. Anläggnings-tillgångar har värderats till anskaffningsvärde minskat med erforderliga avskrivningar.

Ann-Cathrine Haglund
ordförande

Stig Rydh
sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits
Lennart Jansson *Sven Lundkvist*

